

EPIST. I. pro Magnifico Equestris ordinis uiro, Man-
tuanoq; Patritio, D. Aurelio Recordato, hypochon-
driaca atra bile, uentriculi imbecillitate, uer-
tiginē, & totius corporis macie
laborante.

Mantuanis medicis eius curationi inuigilantibus.

REVIS ero, cum quod mihi cum uiris sermo futurus est qui docere potius quàm doceri debent, tum quod chiragra uix mihi continere calamū permittit. Rem igitur ipsam ut absq; alia præfatione aggrediar, Clarissimus hic uir post longū morbū, quatuor, ut Excell. uestræ scribunt, malis affectionib; uexatur, hypochondriaca uidelicet melancholia, stomachi præcipue in cōcoquendo imbecillitate, (ex qua eructuationes, rugitus, inflationes, tēSIONESq; sequūtur:) uertiginē, cum cerebri imbecillitate, quæ potissime in naturalibus eius operationibus demōstratur: macie quæ tabem minatur. Quatuor hisce ab Excell. uestris quasi colligēdo enumeratis, addenda uidentur nonnulla ab eisdē alijs in locis recitata, & præterea etiā quædam quæ ipsemet nobilis ægrotans significauit. Addūt quidē uestræ Excell. auris sinistrae ferē cōtinuū tinnitū: frigiditatem nota dignā in uētriculo sensu perceptā: saltū infra uentriculum in sinistro latere, uersus umbilicū: bilis exustæ copiā, quæ tertio quoque die periodū faciens, uertiginē promouet, cum manifesto faciei rubore, siti quandoq; nota digna, leuiq; totius corporis calore. Ipse uero Dominus ægrotans addit, frontis quendā obtusum dolorem ac si digito locus premeretur: pulsū nō cōtinuū, tum modo cū frigore, modo cum calore, in loco ubi futuræ caluarie anterioris cōiunguntur: oculorū imbecillitatē, cutis pallorē ad auri colorē uergētem. Hi sunt affectus, quibus post diutinū morbū Magnific. hic dominus ad præsens affligit: qui licet uarij sint, in unū tamē ordinē redigi posse uident, quia aliqui symptomata, aliqui morbi sunt. & in aliū, quod nonnulli ad totum, nonnulli ad mēbra naturalia uocata, nonnulli ad caput pertinent. Secundum igitur ordinē sequētes, nō oblitū tamē interim prioris, ab his qui aliquo pacto ad totum corpus spectāt, initiū capiamus. Tria nobis in hoc genere occurrūt, macies uidelicet, tertianarius circuitus, & cutis pallor. Quorum primū proculdubio sub morbo cōpositionis cōtinetur: est enim quātitas deminuta, cuius (ni fallor) causa ex tertiæ nō minus quàm ex primæ uel secūdæ cōcoctionis pēdet impedimēto: mēbra quippe diutinis morbis, multisq; & ualidis euacuationibus facta imbecillia, atq; ex toties reiteratis calidis & siccis balneis ultra modum exiccata, propriū nutrimentū cōuertere in sui substantiā nō ualentia, in dies macrescūt & quasi cōtabescūt. Tertianarius uero ille calor circuitus sub morbo malæ tēperaturæ calidæ necessariō cōtinetur, quæ cū per totū corpus, ut scribūt Excel. uestræ, extēdatur, cum siti ac faciei rubore, febris dicēda uidetur, & tertiana, nō exacta tamē, quoniā bilis feruor a redundante magna copia pituitæ obtūditur & ueluti suffocatur. Pallor uero, seu (ut cōmuniter loquimur) citrinitas cutis, sub symptomate collocāda, quod qualitas mutata nuncupatur, & sequens morbum malæ temperaturæ, & fortē etiam morbum in uis, qui obstructio dicitur. Et hæc quidem de affectibus dicta sint.

Inter capitales antiquior & maioris momēti est uertigo, quæ græce *δῖν* & *σῖν* τὸ *δῖν* dicit: inter quæ licet quādoq; hāc differentiā agnoscat Gal. quod *δῖν* sit cū caput circūferri uidetur, *σῖν* τὸ *δῖν* quando simul cum hoc tenebrosa uisio apparet: aliquando

- aliquando tamen sub scotomatico affectu utrunque comprehendit, etiam si interdum casus illis duobus coniungatur: sicuti quandoque huic præclarissimo uiro accidisset, nisi præstò fuissent qui eum adiuuarent. Quodlibet autem horum trium, ut mihi quidem uidetur, sub eo symptomatis genere continetur, quod actio læsa dicitur. Vbi enim caput obuolui uidetur, & exteriora illa quæ quiescunt, sensus adesse corruptio, cum illud sentiatur quod sentiri non deberet. Vbi præter id adsit obtenebratio, si totalis sit, ad actionem ablatam pertinet: si non in totum uisus aufertur, ad deminutã. At ubi præter hæc casus sequitur, potestatis motiuæ operatio aufertur, quæ motu tonotico uocato corpus tenere rectum solet. Omnia autem hæc symptomata morbos compositionis consequuntur, qui in uia uel in cauitate consistunt: quorum causa sunt uaporosi spiritus, inordinato motu exagitati: qui si uisuales neruos uel crystallo similem humorem, uel alios ad uisum pertinentes meatus obstruant, uisum obtenebrant: si ad posterius cerebrũ uergant, motum impediunt: quorum tanta interdum copia esse potest, ut utrunq; impedimentum simul fiat: quod nobili huic Domino quandoque contingit, principalibus tamen uiribus in suo uigore permanentibus. Nec enim necessarium mihi uidetur, quemadmodum aliqui putant, ut in his affectibus imaginatio lædatur: quoad enim homo cognoscit non esse uerum id quod uidetur, hoc est, nec caput suum nec exteriora moueri, licet ita appareant, tandiu imaginatiuæ operatio remanet incolumis. A morbo igitur in cõpositione cuncta hæc symptomata præcipue progrediuntur. Licet enim quandoque ex inæquali cerebri temperatura hæc fieri contingat, continens tamen semper causa est illa uaporosa spiritus agitatio, ab inæquali illa temperie, uel ab alia causa facta. An uero inæqualis hæc intemperatura cerebri in casu nostro reperiatur, & ut sequens est, primario affectu cerebrum patiat, non usquequaque mihi exploratum. Crediderim tamen sicuti ab initio ex uentriculo tota res pendeat, ita nunc bonam partem cerebrum ipsum in se habere, quod ex tinnitu, uisus imbecillitate, capitis dolore, futurarum pulsu, assiduaq; uertiginis suspicione conijci potest. Maiorem tamen partem à uentriculo adhuc nasci puto, quum ultimi etiam insultus per uomitum cessarint. A qua uero materia hi uaporosi spiritus & sustollantur, & in capite gignantur, ut credere nos cogit pituitosus uomitus & frigus, tum in uentriculo, tum in capitis futuris quandoque perceptus, pituitam in hoc uincere: tamen non negandum mihi uidetur, bilem etiam concurrere, actione sua in pituitam ueluti ebullitionem facientem: quod uel ex tertianis illis quos Excellentia uestra obseruarunt, uertiginosis circuitibus cognosci potest, sicuti & ex calore quandoque in futuris caluæ percepto. Et hæc quidem de capitis affectibus dicta sint. Nam auris tinnitus in eundem uaporosum spiritum, uersus auditus instrumentũ delatum, referendus est: sicuti pulsatio in locis futurarum in tenaciorem eius partem, diffilari & exire appetentem. Dolor uero frontis in crassiolem, circumossali membrana oclusam.
- 40 Inter naturalium membrorũ affectus ab Excell. uestris enumeratos primas partes teneret hypochondriaca melancholia, nomen quidẽ habens à causa, actionẽ tamen læsam denotans principalium potentiarũ, si huic Domino adesset: quod certe (saluo sic sententiũ honore) ego nequaquam credere possum. Notum enim ex dialectica est, de nulla re definitum dici, de qua non dicatur definitio. Notum & illud, de quo remouetur genus in definitione positũ, ab eodem etiam remoueri definitionẽ. Sed & hoc quoq; notum est, quod sub genere non continetur, nec sub aliqua generis specie cõtineri. Cum igitur omnes tam Græci quàm Arabes melancholiam definiunt desipientiam absque febre, cumq; sic definitam in tres fecerint species, in eam scilicet quæ ob proprium cerebri affectum, & eam quæ ex totius corporis communicatione, & tertiam hanc quæ ex hypochondriorum communicatione contingit;

nec præclarus hic uir unquam desipuerit, nec uel uobis ipsis testibus desipiat, qui sensus eius interiores seruari post uertiginem dicitis incolumes: sequitur illum nec laborare, nec unquam laborasse melancholia, atque propterea nec hypochondriaca melancholia. Timor enim & mœstitia si huic uiro adsunt, melancholiam nedum faciunt, sed neque præfagiunt, cum à causa certa ac manifesta fiant. Quis enim non pœueat, considerans post tot tamque excellentia præsidia amputari penitus uertiginem nequiuisse, affectum tam formidabilem & pessimorum morborum antesignanum? Minus quoque me mouent rugitus & eructuationes, atque alia id genus, quum charactere melancholiam præfagientem careant, timore scilicet ac mœstitia, sine causa, quæ hunc affectum solent præcedere: nec non desipientia, sine qua non potest consistere: ut mittam æstum, ructus acidus, iuramentum à frigidis cibis, odium hominum & uitæ, quæ nec Excellentia uestræ, nec ipsemet ægrotas, sibi uel adesse, uel aliquando adfuisse scripsistis. Quare quum adduci non possim, ut ab hypochondriaca uel flatuosa melancholia fieri hæc membrorum naturalium symptomata putem, alius mihi morbus quærendus est, in quem referantur. Nullus autem mihi occurrit, in quem potius referenda uideantur, quam frigida & humida uentriculi intemperies, quæ ipsum imbecillum reddit, cōcoctionem probe fieri uetat, inflationem parit, ructus comouentem & præcordia, hoc est, hypochondria extendentem: & dum uel suapte sponte uel à calore iecoris excitata de loco ad locum mouetur, rugitus saltusque & quas dicitis iectigatiões facit, quæ magis in sinistro quam in dextro latere demonstratur, ob arteriarum copiam inibi existentem, cōcurrente forte etiam ipsius lienis aliquali obstructione. Fit autem mala hæc temperatura à pituita, partim in cauitate uentriculi coaceruata, partim parietibus hærente. Et hi quidem sunt huius magnifici domini affectus, in suas causas, quantum imbecilles meæ uires ualuerunt, redacti.

Supereft igitur ut ex his curatiuæ præseruatiuæque intentiones eliciantur. Quod ut luculentius expediamus, ordinemque quendam seruemus, prius inquirendum, à quonam affectu incipiendum sit. Magnitudo enim morbi, quæ ex nobilitate læsarum operationum agnoscitur, exigeret, ut à uertigine inchoaremus. Verum quia hæc tam inueterata affectio non nisi ualidissimis præsidij elidi potest, quæ adhiberi cum tanta corporis totius tenuitate non ualent, ideo danda opera ut prius hæc amoueat, ita tamen ut interim alij affectus non usquequaque negligantur. Unica hoc in negotio, & quidem inuentu facilis, licet exequutiõe difficilis, est intentio, ut corpus scilicet alatur & augeat: quæ licet exterioribus auxilijs adiuuari aliquo pacto possit, præcipue tamē boni succi cibis & cōcoctu facilibus procuranda est, quæ uim quoque habeat substantificæ, ut aiunt, huimefaciendi. Inter quos præcipuum, & experientia ab ipso Domino patiente cōprobatum esset lac, nisi senex noster nos deterreret, dari illud uetans his quibus caput dolet, & quibus præcordia suspensa sunt & murmurantia: & si Plinio & Auic. credimus, cum peculiariter uertiginem facit, nostro proposito est penitus alienum. Lacte igitur dimisso, eius loco utendum ptisanæ succo, modico longo pipere adiecto: uel si aut ægrotati aut medicis piper non placeat, eius uice cinamomum uocatum adijciat: quod etiā iurulentis & alijs cibis addere non erit inutile. Inter quæ mihi placeret, ut in iure pulli bulliente duo uitelli ouorum bene agitati ita bene coquerentur, ut exacta fieret cōmixtio, parum à iuris cōsistentia differens: cui puluis ducis uocatus, cum exiguo aquæ rosaceæ, moschata, uinique odorati adijceretur. Eclegma etiam laudo quod pulpas phasiani recipiat, amygdalæque & cucurbitæ semina, nec non olei amygdalarum dulcium parum, & cum saccharo aqua rosacea dissoluto cōponatur, adiecto ubi ab igne leuatum sit, cinamomi & sandalorum citrinorum puluisculo, proportionem sub sextupla, uel alia quæ Excellent. uestris uideatur opportunior. Eadem quoque cucurbitæ semina, amygdalis & pistacijs additis solidiore forma cum saccharo cōfici non inutiliter possunt: quod etiā saccharum sit aqua rosacea moschata resolutum & cinamomo, ad patientis delectationem.

Ad remo

Ad remouendam etiam membrorū siccitatē, nutrimentumq; ad ea trahendum, multum meo iudicio confert mollis frictio, & aquæ tepidæ dulcis balneum, completa secunda cōcoctiōne facta: in neutro tamen diutius immorandū. Confert etiā omnium membrorū inunctio, ex mixtione olei rosacei, chamæmelini, & nenupharini. Nec inutile putauerim, si tres hi flores in aqua balnei prius maderēt. Vbi uero hisce uel alijs Excell. uestræ præsidij hic clarissimus dominus tantum pristini uigoris & carnis recuperasse uideatur, ut iam curationem aliorum affectuum ferre possit, tunc ad eorum curationē erit accedendum. Sed quia, ut dictum est, aliqui caput, aliqui naturalia membra molestia afficiūt, ab illis ceu maioris momenti esset inchoandum, si in totum facti essent, nec adhuc ab his fierent. Verum cum sicuti ab initio, ita hoc quoq; tempore, caput à naturalibus membris noxam contrahat, ideo ab his exordiendum est. Quæ ubi sana reddiderimus, ad alios affectus, quæ scilicet in capite uel fiunt uel facti sunt, securius accedemus.

Ex naturalibus membris duo sunt, quæ manifeste patiunt, iecur & uentriculus: unum de quo ambigi possit, lien. Inter quæ licet iecur nobilitate præcellat, tamen quia uidemus ex pituitæ in uentriculo cōtentæ uomitu cessare uertiginē antequam alia leniri symptomata, ideo à uentriculo incipiendū, præcipue si febricula illa, quæ de tertia intentione affligere cōsueuerat, penitus (ut spero) antea cessauerit. Uentriculo curatio debetur & præseruatio. Curatio fiet amota mala temperatura: quæ amoueri non potest, causa, à qua sit, permanēte: hoc est, pituita in ea existente. Hæc igitur ante omnia est euacuanda. Frustra autem hæc euacuaretur, si statim alia noua gigneretur. Præcauendū itaq; ne alia loco eius quæ uacuabitur, succedat. Quod fiet, si præter congruam uictus rationem, uentriculus roboretur. Quibus uero due hæ intentiones cōplendæ, superuacaneū uidetur præscribere Excell. uestris, in cunctis quæ ad artem pertinent, & scientia & experientia probatissimis. Sed quia, ut dici solet, quot sunt capita tot sunt sententiæ: dicam quibus ego remedijs utranq; intentionē executioni mandarē, iudicio tamen Excell. uestrarū hæc sicuti & alia cuncta permittens. Cum igitur experientia comprobatum sit, magnum atq; præsentaneum semper ex uomitu secutum esse iuuamentū, ab hoc ego inchoarem, uomitoria aliqua, leuia tamē cum oxymelite exhibens. Inter quæ potissimū agaricū eligerem, decoctiōe eius, cum thymo & radicibus betonicæ parata. Ex hoc enim potu attenuaretur præcidereturq; pituita atq; pariter educeretur, roburq; potius q̄ imbecillitas in uentriculo relinqueretur. Verum quoniam, ni mea me fallit coniectura, non omnis pituita in uentriculo huius domini contenta, apta est per uomitū educi, ideo catapotijs etiam leuibus illam per secessum euacuare conarer, quæ recipiunt, puluerem picræ Galeni, non Mesues modo compositū: agaricum, rheu barbaricū æquis portionibus: & cum absinthij succo conficiuntur. Attenuationem uero atq; incisionem non per syrupos uocatos, quos puto iam huic domino esse fastidio, sed per cappares oxymelite conditos, thymumq; uel pulegium in iure decoctum procurarē. Vterer uero his catapotijs tertio uel quarto quoque die, atq; per horā ante cibum. Quibus uero diebus ea non sumeret, mediocri clysmate aluum subluerem, ne quid fortē à leuioribus hisce purgatorijs motū in intestinis remaneret. Licet autem his præsidijs non solū materiæ præparatio & euacuatio, sed & male temperaturæ ablatio, & uentriculi roboratio fieri posse uideatur, ad hæc tamē uberius perficienda, ad localia tandem auxilia deuenirem, inter quæ mihi præcipuū uidetur ut rota naturalium membrorū regio, solo uitato iocinore, oleo inūgatur, quod in hunc modum paretur: Chia, mastiches p. 4. maceros p. 2. gariophyllorū p. 1. per integram diem in uino odorato madeāt: dehinc separata à uino, in uitreo uase cum igne claro & primo quidem leniore, donec aquosior pars exierit, dehinc fortiore destillentur. Tres enim exhibunt liquores, magnarū quidem uirium omnes, sed is qui postremus

uit quæ extrinsecus occurrunt, ut aëre, uentis, & id genus ceteris. Quare his prætermissis, ad medicamenta accedendum est.

Ex simplicibus ergo nux myristica, moschata uocata: agallochon, quod lignum aloës dicunt: & balsami fructus, mirifice conducunt. Inter composita uero quæ in communi usu sunt, Diamoschū præcipuum mihi uidetur: cuius calor si fortè uideatur obfuturus, rosacei sacchari admixtione retundi potest. Potest & hoc non inutiliter componi: Florum saluæ & roris marini ana p. 4. nucis moschatae, carpobalsami ana p. 1. cum syrupo in quo condita sunt citra. Cõponuntur adiecta aqua rosacea moschata ad ægrotantis & medicorū iudicium. Et hæc quidem medicamento
10 rum locum tenent. Media uero inter cibum & medicinā sunt myrobalanus & citri cortices & zingiber cõdita, quæ uel sigillatim uel simul mixta possunt exhiberi. Cuncta autem hæc non solum uacuo uentre, sed etiam post cœnam iamiam dormituro dari debent. Et hæc quidem de sumendis dicta sint.

Diamoschi d.

Foris admoueri diuersa possunt à medicis cõmendata. Horū ego putauerim excellentissimū, Olei oliuarū antiqui, uini Cretici ana lb. s. ligni & fructus balsami ana ʒ. i. florū sclareæ quæ nonnulli Alektorolophon dicunt, saluæ & roris marini etiam
20 florum ana manip. i. misceantur bene omnia, & per triduū in uitreato uase bene obturato, sub equino fimo permaneant, postea modo, quomodo superius docuimus, igni applicentur: tres enim uarij liquores exhibunt magnæ quilibet uirtutis, & tertius maximæ. Ex primo debet totum caput, optime tamen ut dictum est purgatū, quotidie perfricari: ex secundo cum exigua parte tertij, futurarū loca inungenda, tertio uel quarto quoque die. Vnæq; gutta sinistra auri est instillāda. Ad hanc quoq; partem, hoc est ad ea quæ extrorsum afferuntur, aquæ medicam uim habentes spectare uidentur, sicuti & ad epota si bibuntur. De quibus nō ab re dubitant Excell. uestræ, an huic præclaro uiro cõueniant: afferuntq; in utraq; partem rationes. Ego, ut libere dicam quod sentio, nullo modo horū usum nunc laudo, siccandi enim omnes uim habent, & nonnullæ meatus adstringunt. Verendū ergo ne substantialem quidem humiditatē plus nimio consumentes, ad tabem hominem deducant: extra
30 meatus occludant per quos difflari uapores solent. Sed & urinæ morsus, nephritis, ictericia, febris, quibus plerūq; uexatus est, magnopere me ab eorū usu deterrent.

Balneis igitur prætermisissis ad ea agenda conuertamur, quæ efficaciora licet sint, quia tamē citò absoluunt sunt minus periculosa. Primū est, ut quatuor crustæ, duæ quidem retro aures in inio (hoc est, posteriore capitis parte quæ ceruici copulat) uel
40 igne uel aliquo qd eandē uim cū igne habeat, excitent. Si uero nec hæc iuuerint, ad uisionem uerticis ceu ultimū & excellentiss. præsidū ueniendū. Nam, ut in quibusdam libris in fine aphorismorū legitur, quæ nō sanant pharmaca, ferrū sanat: & quæ ferrum non sanat, sanat ignis. Deo tamen optimo maxime fauente spero non opus fore, ut ad ultima hæc deueniat, accedēte Excell. uestrarū diligentia, quibus cuncta quæ scripsimus, ut etiam superius dixi, & moderanda & castiganda permittimus.

Iniuu.

Ex Ferraria, VI. Calend. Maias, M. D. XXXIII

EPIST. II. Io. Manardus Petro Canicer serenissimi Ro. regis
physico S. D. De sibilo auriū, & deminuto auditu,
atq; puerorū morbo lactumen uocato.

Ibi an Cæsari magis gratuler, nondum satis cõstitui: utriq; tamen gratulandū duco. Cæsari quidem, quod talem nactus sit medicū, cuius integritati & eruditioni possit & liberorū, & uxoris, & propriam uitam tu-
tò cõmittere: quum pleriq; hoc tempore, medicorū sibi nomine usur-

pent, qui carnifices potius quam medici dici meretur. Tibi uero talem dominum, ul-
tro & nihil tale (ut audio) cogitanti occurrisse, qualem summus quantumuis medicus
debeat apud nuper inuentos antipodas, omni studio, labore & diligentia perquire-
re. Perge igitur, & quod facere te non dubito, nocturno diurnoque studio, tanto te prin-
cipe in dies digniorem redde. Multum quidem profecisti, sed tam profundum est me-
dicinæ pelagus, ut in eo qui se elephantes putant, quandoque demergi uideamus. Sed
quur equo uelocissime currenti calcaria addere laboro: operæ precium magis factu-
rus, si duobus quæ à me petis respondero. Petis igitur primo præsidium aliquod à
me longo usu probatum, ad sibilum obtusumque auditum ab aure dextra remouen-
dum. Horum symptomatum alterum ad corruptam actionem, alterum ad deminutam
pertinet: quod tanto deterius est primo, quanto est ablationi totali surditati uidelicet
propinquius, quæ & pessima est, & cum difficultate magna remouetur. Sequuntur
ambo hæc symptomata necessariò morbum in uia, obstructionem uidelicet, par-
tim à spiritu flatuoso uento uel in itinere aures ingresso, exitum quaerendo absque or-
dine exagitato: partim à pituita, ex cerebro, præter consuetudinem piscium esu, & ex
cerebri imbecillitate, proprium alimentum non probe mutante, genita: adiuuante
omnia hæc, cutis etiam capitis adstrictione, ex aquilonari uento insuetoque frigore
contracta, diffilari uapores non permittente. Erit ergo curatiua intentio prima no-
bis occurrens, flatuosi illius spiritus resolutio. Sed quia hic non solum factus est, sed
assidue etiam à pituita introclusa fit, ipsam quoque oportet tum euacuare, tum pro-
hibere ne de nouo in capite generetur. Verum quia caput euacuari non potest, ple-
no existente toto corpore, alia insurgit intentio, ipsius uidelicet totius corporis eua-
cuatio, quæ licet à nobis ultimo inuenta sit, prius tamen executioni est demandan-
da. Primo igitur totum corpus uacuandum, secundo caput, tertio resoluendi ua-
pores, quarto mala temperatura cerebri, quæ ipsum imbecille reddit, amouenda,
meatusque aperiendi per quos diffilari excrementa possint. Licet autem sciam me fru-
stralaboraturum, si quibus hæc complenda sint te docere uoluerim: tamen ut tibi mo-
rem geram, dicam quæ in singulis explendis ego putem magis idonea.

Totius igitur corporis purgationem, per aliquam ex magnis hieris facerem, præcipue
per eam quæ Iusti dicitur, quæ Paulus lib. 7. describit. Sumi autem debet cum melicrato
& sale, & non semel, sed toties per interualla, donec corpus bene mundum uideatur.

Caput, insufflato in nares hoc puluere, expurgabitur: Piperis longi ʒ 4. sinapis
ʒ 2. Euphorbij ʒ 1. Acetum quoque scilliticum gargarisatum optime ad hoc conducetur. Ad
quod etiam faciet, si materia ad alia loca trahatur, quod hirudines uenis animadmotæ præci-
pue præstabit. Item balneum spontaneum aquarum, quæ prope Viennam scaturiunt: uel aquæ
tantum salitæ, ut mari sint similes. Sed & cucurbitule dorso, spinæ, natibusque admotæ.

Inter multa uero quæ auribus imitti in hunc usum possunt, magnam fiduciam
habeo in aceto in quo absinthium, quod istuc optimum passim nascitur, excoctum sit.
Item in succo capæ, uel in oleo rutaceo, quod in ipsa excauata capæ bullierit. Quod
si per hæc non in totum symptoma auferatur, ad nigrum elleborum cum melle co-
ctum accedendum est, & demum ad laterinum oleum.

Ad roborandum dehinc cerebrum, & meatus cutis aperiendos, oleum maxime
conducit in hunc modum paratum: Olei antiqui, uini odorati ana lb. mediam, nu-
cis moschatae, thuris, maceros ana ʒ 3. arida mediocriter trita cum humidis bene mi-
sceantur, & crebro tribus diebus exagitentur, quarto die in uase uitreo rostrato ad
hoc munus idoneo inclusa, supra leuem ignem tandiu detineantur, donec exeun-
tis per rostrum liquoris color mutetur: quo mutari incipiente, aucto igne, uas quoque
in quo liquor stillatim manabat permutetur, ut seorsim secundus liquor colligatur,
qui longe primo erit efficacior. Ex primo cutis caluæ, & præcipue in locis suturarum
ieiuno perfricabitur: secundi uero gutta naribus & auribus instillabitur. Et his qui-
dem

LIB. 10.
Tibi Deus
promittit
unum m
stat. Qu
humani g
ipem hydræ, in mo
nognio annis orbe
ri quod sancti haud im
tudo morbo, atque alijs
reueni. Et de lacu mlti
docent omnes tamen
ad hanc uiam cum

dem præsidij, Deo opitulante, spero te longe melius auditurū.

Morbū, quo regius ille puer laborat, ut ex his quæ scripsisti conijcio, putat præclarus ille medicus esse, quæ apud nos uulgò mulierculæ lactumē uocāt, de quo in fine meæ de exterioribus morbis epistolæ, mentionē feci: docuiq; ad achores, ceria, psyrachia, exanthemata ue pertinere: uaria enim specie in diuersis uisit. De hoc morbo primus (ut ego puto) inter recentiores particulatim scripsit Gulielmus de Salicetto, sub nomine crustæ uel lacticij. Crustæ quidē (ut arbitror) quoniā eminet in cute patientiū puerorū ueluti quædā crustulæ: Lacticij uero, qd ex lactis acredine, falsam puitiā & tenacē in puero subnutrientis, generatur. Hunc morbū nec ego in lactentibus magnopere pellere nitor, præsertim quādo faciem nō admodū dehonestat, nec periclitatur ut oculos oblædat, quod nōnullis accidisse scio. Gulielmus tamen ipse, non contemnendus medicus, curā docet, qua se multos sanasse ait absq; aliquo periculo uel timore, quod ego quoq; sine mendacio possum affirmare: nō eisdē tamen præsidijis semper usus, sed pro materiæ morbū facientis, reliquarūq; rerum à quibus indicationes curatiuę sumendæ sunt, uarietate, remedia mutauit: unū tamen semper cauendo, ne scilicet rebus nimis adstringentibus, frigidis ue, materiam introrsum repellerē. Verū suspicio talis morbi, in regio hoc puero mihi habenda nō uidetur, iam septimū annum agente: nisi fortē quispiā dixerit, à lacte primo contractū morbum, ita loca infecisse, ut bonū quantumuis nutrimentū, bene immutare nō ualentia, similem priori infectionē gignant. Quod si ultro dederimus, longe maior nobis incumbet curationis necessitas, ne uidelicet longiore mora, quotidie difficilior reddatur, peiore in dies habitu, in ipsis mēbris patientibus derelicto, præcipue si iam 7. ætatis annū agit, in quo solent infantiū morbi, unā cum ipsa infantia recedere. Purgandum igitur ducere primo, nec semel corpus, leui aliquo medicamine, ex rheo uidelicet, rosaceo uocato syrupo, quem Bononienses Mucarū uocāt, senę, polypodio mannaue, aut simili aliquo cōcinnato. Abluēda deinde patiētia loca, ex aqua in qua lapathū, fumarā, absinthiū decocta sint, & post balneum, rheo præcipue pontico, quod nunc è Polonia defertur, in aceto resoluto perfricanda: deinde illinenda unguento ex oleo amygdalarū amararū, succo radicū uitis albæ, & modico lithargyri parato. Adere possem multa, sed hæc satis superq; fore cōfido, ad sceditatē illam potius q̄ morbū, à nobilissimo illo puero depellendā: cui deus opt. max. Nestoreos annos incolumes cōcedere dignetur: sperandū enim ex tam splendidis rarisq; parentibus ortum, in summū, & omnibus numeris laudandū principē euasurū. Tu uero dabis operam, ut serenissimi eius parentes seniores, senē uideant filium, in quo uirtutes eorum eximia reflorescant. Vale, tui Manardi memor.

Ex Ferraria, Calend. Octob. M. D. XXXIII.

EPIST. III. De Ebeni Indici electione & usu.

40 **S**i Deus optimus maximus summe iustus sit & summe benignus, pro imperscrutabili tamen cōsilio suo & uniuersali prouidētia, modo unum modo aliud, nec ita unum, quin & aliud simul, nobis manifestat. Quū igitur anno ante hunc duodequadragesimo, ad coercenda humani generis delicta, Iuem pessimā Gallicam uocatā, ueluti multicipitem hydram, in nos grassari permisisset: nō paulò post quasi alexipharmacū, ex incognito antiquis orbe, ad incogniti morbi curationē, lignum quoddam iussit afferri, quod sanctū haud immeritò ab his nuncupatū est, qui eius beneficio à tam pernitioso morbo, atq; alijs qui ferè incurabiles uidebantur, sunt pristinae uoletudini restituti, & de lacu miseriæ in portū reducti salutis. Huius usum uarij uario modo docuere: omnes tamen in uno hoc peccāt, quod omnes uno calceo (ut aiunt) calceandos existimarūt: eum tamē ita in hoc, sicuti & in alijs medicinæ præsidijis pro natu

ralibus, non naturalibus, & præternaturalibus rebus oporteat & uictus ratione & ipsius ligni modum, atq; usum uariare. Quæ licet non ad amissim præcipi possint, patiente non continue uiso, ut tamen Reuerendiss. domino & mihi summè obseruato morem geram, attentis his quæ aliàs per Excell. Cracouienses medicos mihi de illius affectibus significata sunt, quantum mea poterit imbecillitas conabero stendere, quænam agenda mihi uideantur, ut desideratus finis ex huius ligni decocto consequatur.

Vt igitur ordine quodam incedamus, quatuor præcipue cõsiderabimus, uidelicet ligni electione, eiusdẽ preparatione, usum, uictus ratione. Tria ad nos hæcenus huius ligni genera peruenere. Primũ, quod guaiacũ uocant, densius, grauius, crassius, 10 interiore parte nigricãtius, exteriori subpallida, & ueluti lineis quibusdã ad fuscũ inclinantibus, in æque distantibus per longũ interfecta. Alterius ad albius magis uergit exterior pars, neq; est tam manifestis lineis distincta: nigrum tamen & ipsum colorem intrinsecus ostendit, sed minore orbe q̃ præcedens. Tertiũ, quod sanctũ præcipue uocatur, tam intrinsecus quàm extrinsecus albicantẽ colorem præ se fert, ex libusq; ualde lineis eius distinguitur longitudo. Ex tribus hisce generibus ego in casu nostro primum prætulerim, quod proculdubio hebenum esse Indicum puto, nec ab eo secundũ, nisi forte natalibus, differre. Tertium ualentius esse non dubito, quoniam & acrius est, & odoratius. Quia tamen eius decoctũ & aspectu turpius, & gustu est insuauius, ueritus ne ita displiceat, ut uentriculũ prosteruat, nec cõtina 20 ri eius potus possit, idcirco primum potius eligendũ ab initio puto. Vbi tamen eius potus per 20. dies sumptus, non plene profuisse uisus fuerit, poterit D. sua Reuerend. per quinque uel decem dies hoc tertio uti, uel pluribus etiã, si opus esse præsentis medici iudicauerint. Et hæc quidem de ligni electione dicta sint.

Præparatio haud difficilis est: atteritur enim uel lima uel torno uel scobina uel alio instrumento, & in tenuissimũ quantum fieri potest puluerem redigitur, in decuplaq; electissima aqua, uitreo uel uitreato uase, tandiu claro igne, nec admodũ uehementi, bullit, donec tertia pars excoquat. Semper aut̃ dum bullit spuma auferatur, & per se ad usum, quem inferius docebo, reseruetur. Et hæc quidem aqua erit pro medicata potione, sicuti inferius docebimus, mane & uesperis bibenda. 30

Alia uero aqua ex eodem quidem ligno, sed in crassiusculas partes dissecto, hoc modo paretur: Sunto ligni pars una, aquæ uigecupla, mũdoq; uase, uehementioreq; claro tamen igne bulliant, donec quarta tantũ aquæ pars consumpta sit: qua aqua inter prandendũ cœnandũq; non alio potu, sicuti inferius monstrabitur, utetur.

Uisus primæ aquæ talis sit. Præcedat purgatio, per tres sequentes potiones: Senæ, polypodij, passularũ ana ʒ. ʒ. bulliant in sex uncijs aquæ fœniculi ad tertiæ partis consumptionem, & in decocto madeant horas decem: rhei barbarici, agarici ana ʒ. s. dulcoretur cum melle rosaceo ad gustum domini. Sumpta ter hac potione, mane sequenti in aurora bibat decocti primo modo parati ʒ. ʒ. 4. quantum ferre poterit calidi, atq; per horam dormiat: dehinc iterum quatuor alias uncias bibat, 40 ceatq; per aliam horam, sed non dormiat: post quam tertio eandem quantitatem aquæ bibat, sed tepidam, statimq; à potu surgat, & loco calido leuiter tandiu inambulet, donec aqua è uentriculo descendisse uideatur, tuncq; eo modo prandeat quo inferius iubebimus. Vesperis ubi iam cõcoctum prandium erit, quinque uncias eiusdem aquæ bibat, non ualde calidæ, & post horam unam cœnet: eundemq; præcise ordinem per continuos dies quinque seruet. Die sexto ex præscriptis purgatorijs potionibus unam accipiat, nec eo die primam illam aquam bibat: sequenti, hoc est septimo, penitus quiescat, nihilq; aliud medicinale accipiat, præterquam unum cochleare sequentis mixturæ: Ramentorum tenuissimorum illius tertij ligni quod sanctum uocant, p. i. maceris, quem florem moschatum uocatis p. s. mellis rosa- 50
cei

LI
 ei p. 4. Oportet de
 superius dicitur mo
 eis uideatur, ad
 primo potu decocto
 bus diebus quiescat
 bus, post uidelicet
 itatem quinque un
 diebus tranquillius ac
 ex eodem aqua factu
 quod etiam præcise
 nullo, qui ex decocto
 Completis his decem
 etiam ualidior, si præ
 ra uendum quæ habet
 unam, ambræ p. s. mol
 plum aliorũ. Spuma
 assidue perlicanda, &
 rum lignorũ uisus mi
 xit dominus Deus no
 20 Superest uictus ra
 delicti quotidie lex ta
 ma ue farina cõcoctus
 fermentatus & cocctus
 uel amygdalarũ nucle
 rest & cõtiales passula
 pondus sellorũ nõ exce
 dum & cœnã in dñis
 ramior sit prandio, q
 quo purgatiõe uentur
 30 ferre eundem uictum
 hpari uncie uari super
 cedantur, quæ tamen se
 a diebus paulatim anni
 num uictum, qui tamen
 Quod ad potum uer
 que diebus simplici uer
 Post uiginti tribus un
 sunt quæ mihi alioqui
 da. Quæ tamen omni
 cioni permitto, quæ
 no cum humilitate me
 Ex Ferrara, in un
 EPIST. III
 spu
 Ficus præ
 sanguis, s
 um, calidũ

- cei p. 4. Octauo die ad potum primi decocti reuertatur, eoq; decem diebus quo superius diximus modo utatur: nisi forte augenda quantitas presentibus medicis uideatur, ad uncias usq; quinque pro singula portione. Undecima die, que erit a primo potu decimoctaua, eandem purgatoriam potionem accipiat, post qua duo bus diebus quiescat, eade qua diximus mellis rosacei mixtura utens. Sequentibus diebus, post uidelicet uiginti, semel tantu aqua ex ligno sancto factam, mane ad quantitatem quinque unciarum bibat: quem potu per alios decem dies continuare poterit, & diebus tranquillis ac serenis domo exire: quibus nisi alius sponte ierit, clysmatibus ex eadem aqua factis, adiecto melle rosaceo & oleo chamemelino, mollienda erit.
- 10 quod etiam prioribus diebus agendum, si opportunu uidebitur. Vidi enim nonnullos, qui ex decocti primi ligni octonis uncijs, solutam satis aluum nacti sunt. Completis his decem diebus, uel eadem purgatoria portio, uel alia consimilis, uel etiam ualidior, si presentibus medicis uidebitur, erit exhibenda, atq; post hanc mixtura utendum qua habeat, ligni sancti, nucis myristice, seminis feniculi ana partem unam, ambræ p. s. moschi partis unius quartam partem, mellis, chebularum quadruplum aliorum. Spuma, qua diximus ex primo decocto seruanda, frons & tempora assidue perficanda, & si qua pars corporis alia male uidetur affecta. Et hic quide horum lignorum usus mihi uidetur Reuerendiss. huic domino conducturus. Quod faxit dominus Deus noster.
- 20 Superest uictus ratio, qua ui constante, primis quinque diebus satis tenuis sit, ut uidelicet quotidie sex tantum uncia panis edantur. Sit autem non semidalites, purissima uel farina confectus, sed ex ea cui aliquid crassioru tritici partiu sit comixtu, beneq; fermentatus & coctus, ac modice salitus. Opsonij aut loco nihil accipiat, nisi pinei uel amygdalaru nucleii uel pistacioru, aut nudi, aut saccharo obducti. Addere potest & orietales passulas maiores minores ue, sed ita modicas, ut omnium horu etiam pondus selibra non excedat. Panis aut & alia qua opsonij uice accipiuntur, inter prandium & coenam ita dispartiantur, ut consuetudo seruetur. Tutius tamen uidetur, ut coena minor sit prandio, quo mane dum aqua bibenda erit sit plene concocta. Sexto die quo purgatione utetur, addet ius paruæ pulle gallinaceæ. Decem sequentibus diebus
- 30 si ferre eundem uictum poterit, nihil plus adijciat: si minus, tres carnis eiusdem pulli paru uncia iuri superaddant. Post uiginti dies, phasiani uel perdicis pulpæ concedantur, qua tamen selibræ per diem non excedant. Transactis in totum triginta diebus paulatim annonæ adijciatur, ita ut exactis quadraginta diebus, ad consuetum uictum, qui tamen parcus semper est, ut audio, reuertatur.
- Quod ad potum uero attinet, secunda aqua a me superius descripta, primis quinque diebus simplici utetur. Sequentibus decem diebus mel uel saccharum adijciat. Post uiginti, tribus uini cyathis contentus erit, hoc est, uncijs in totum sex. Hæc sunt qua mihi alioqui occupatissimo, uisa sunt de potu horum lignorum scribenda. Quæ tamen omnia arbitrio presentium clarissimorum medicorum & correctioni permitto, quibus me etiam atq; etiam commendo, Reuerendissimoq; domino cum humilitate me trado.
- 40

Ex Ferraria, in uigilia sancti Matthæi, M. D. XXXII.

EPIST. IIII. Consilium pro nobili quadam matrona,
sputo sanguinis, febre, hulcere palati,
tussi, laborante.

Effectus præter naturam, quibus honesta hæc matrona laborat, sunt, sputum sanguinis, febris, destillatio, ulcus palati, tussis. Naturalia: Caput humidum, calidum, lateru pororu, imbecille. Iecur calidum & siccum. Venter frigidus

gidus, humidus. Victus, ocium, cruditas, cibi pituitam gignentes. Ex his creuit pituita in uentriculo; ex iecore in toto sanguine bilis. Eleuantur uapores ab utroque humore ad caput, qui ob eius imbecillitatem non discussi, crassescunt, & occurrente causa exteriori destillant: ex qua destillatione omnes mali affectus & fiunt & facti sunt, qui sunt enumerati.

Sputum quidem sanguinis, symptoma est, exiens scilicet mutatū. Morbus à quo prouenit, est solutio continui uenæ. Causa eius est pituita, aliquantulum à bile secum mista exusta, & ad falsedine conuersa. Dubia, quæ uena, quomodo aperta. Solutio primi, uena asperæ arteriæ. Probat, quia exit sanguis sine tussi, uel cum parua, cum quodamque potius screatu. Sentitur in gutture uel parū infra sensus ueluti loci ulcerati: & licet aliquando emittatur sanguis cum tussi, est sanguis, qui exiens ex loco læso, descendit ad pectus, qui postea cum tussi eijcitur. Non obstat quod spumofus, quia, ut dicit Auicenna, & ratio dicit, quandoque spumofus est ex canna pulmonis, & est ueniens cum screatu & tussi exigua, & est id quod egreditur parum, & est ibi sensus cum dolore. Solutio secundi, aperta per ulcerationem. Et si dicitur, deberet exisse pus: dic, quod nondum erat genitum.

Febris morbus est, ut constat. Et si quis quærat, quænam sit: dico esse febrem in putridis humoribus accensam, continuam, ex materia falsa, id est, phlegmate falso, putrescente in concauitate pectoris. Et si quis obijciat, quod deberet esse intermittens, quia materia putrescit extra uenas: dic, quod est continua, ratione propinquitatis ad cor. Destillatio symptoma sub eodem genere contentū, scilicet sub exeunte mutato. Sicut Tussis sub malo motu. Ulcus uero palati solutæ cōtinuitatis morbus est: ambo autem ex destillatione sequuntur.

Prognosticum: Periculū est empyematis, hoc est suppuratiōis, ex materia fluxa & fluente ad pectus: & demum phthisis. Periculū etiam est rupturæ uenæ in pulmone uel pectore, ob tussim, suffocationisque demum ex multa materia.

CVRATIO.

Harum affectionum quædam sunt factæ, scilicet solutio cōtinuitatis uenæ, & ulcus palati, quæ curatione proprie dicta indigent, quæ in exiccatione & unione consistit. Quædam fiunt, ut destillatio & tussis. Quædam partim factæ, partim fientes, ut febris. Operatio igitur medici aduersus eas, partim præseruatiua, partim curatiua esse debet. Ad quam recte agendam uariæ occurrunt intentiones: quo scilicet ad sputum sanguinis, uenæ cōsolidatio: quo ad tussim, uacuatio materiæ cōtentæ in pectore: quo ad febrem, curatio factæ per frigida, fientis per causæ remotionem: quo ad destillationem, ut sistatur: quo ad palati ulcus, consolidatio.

Dubitari igitur non ab re potest, unde incipiendū. Dic, quod à destillatione: tum quia inde omnia alia pendent, ueluti ab ea uel facta uel fientia: tum quia magis suspecta, siquidem nunc sputum sanguinis exile est. Incipientes ergo à cura destillationis, eliciamus intentiones eius curatiuas, non negligentes tamen cætera.

Destillatio, quantum ad ipsam fluctationem attinet, est exiens mutatum: quantum ad affectionem, quæ ipsum facit, dicit malam temperaturam cum materia in capite contentam, quæ eget euacuatione, quæ tum extrahendo ipsam materiam, tum ad alia loca distrahendo, est agenda. Primum potest fieri uel phlebotomia, uel pharmaciam purgantem.

Dubitari igitur potest, an conueniat phlebotomia: & si conuenit, an sola sufficiat. Dic, quod conuenit: quia destillatio est ulcera faciens & suffocationis formidinem. Conuenit autem non tota simul, sed per interualla facta, ex iecoris uena, & modo dextri modo sinistri cubiti. Ad aliud dic, quod non sola, quia materia in uentriculis cerebri contenta substantiam madefaciens, per eam non euacuabitur.

Circa purgationem etiam dubitari potest, an sola sufficiat pharmaciam, quæ per inferiora

1131
 rera muniti dicitur. Dic
 Nec enim hoc sicut sufficit
 do am ad propinquam de
 Dubium uero conuenit
 an a uena aperta. Ego
 aperta esse uidetur in
 Ad opus tandem
 tum, quæ. Viatur a uena
 uenæ superponatur pul
 e dicitur Syriaci, uel fructu
 tur. Porus sit aqua calid
 ad frigidum. Perit uero
 ne & corallin parato. A
 Retractio fit per fric
 ad moueant cocurionib
 Purgatio cum pilulis
 cum polypodio & filiq
 intra nares dato, cui oc
 Derivatio per Inap
 tate cogite aliquid na
 dit Galenus. Syropu
 spuro cōducat. Vngu
 etiam conducer, ut quo
 tur. Palati ulcera per
 am modo Galeni adlen
 EPIST. V. lo.
 enli
 non
 D
 Vm iam scrip
 couenit ep
 mlla uidere
 corū nom
 occurren in quibus ego
 lentes illi medici scripserunt
 plicare, ac enucleanda C
 bus quæ me cogere
 edere. Vestrū autem er
 nere, & quæ lax
 Primum diffidit inter
 agatione parate ego p
 ransis ue discursus, qu
 tum ad hanc silentiū, m
 proculdubio corrupta i
 lant. Quis enim nō m
 tra in summo fastidio no
 mens imaginatione, re
 non penitus ab sep ration
 usq; reuerentem diligem

riora materiã educat. Dic, quod nõ: sed uacuare etiam caput particulariter oportet. Nec etiam hæc sola sufficit, sed uacuandum quoq; est tum ad longinqua retrahendo, tum ad propinqua deriuando.

Dubium etiã contingit, unde cõputandi dies iudiciales, an scilicet à destillatione, an à uenæ apertura. Ego teneo quod à destillatione: iuxta quam supputatione, uena aperta esse uidetur in uigesima septima die à morbi initio.

Ad opus tandem accedendo, Victus sit ualde tenuis, prohibeaturq; caro, uinum, oua. Utatur auena, uel ordeo, uel amygdalarum succo, quibus ob fracturam uenæ, superponatur puluis aliquis adstringens, ut nucleorum mali punici acidi, uel rhei Syriaci, uel fructuũ myrti, qui præ alijs mihi magis placent, etiam si per se edantur. Potus sit aqua calybeata uel aurata cum iulebo rosato. Omnes escæ uergant ad frigidum. Potest uti coriandris, & manuchristi uocato, cum margaritarum puluere & coralli parato. Aer uergat ad siccum & frigidum, quare non conuenit ignis.

Retractio fiat per frictiões, per extremorũ membrorũ uincula, quibus quãdoq; admoueantur cucurbitulæ, quæ etiam supra iecoris regionẽ nõ inutiliter apponentur.

Purgatio cum pilulis quidem cocchijs, nisi uehementia febris prohibeat: alioqui cum polypodio & siliquæ Aegyptiæ liquore est faciunda. Caput purgetur butyro intra nares dato, cui octaua pars elaterij sit adiecta.

Deriuatio per sinapismum abrafo capiti cum columbino stercore factũ. Necessitate cogente aliquod narcoticũ detur, uel philoniũ persicũ, uel theriaca noua, quã laudat Galenus. Syrupus myrtinus cum iulebo rosato, & tussis, & febris, & sanguinis sputo cõducat. Unguentũ aliquod adstringens, circa gutturis & pectoris superiora etiam conducet, ut quod ex oleo myrtino & pastillis per electrum uocatis componitur. Palati ulcera per gargarisma curabuntur, ex plantaginis decocto & succo nucum, modo Galeni adseruatum.

EPIST. V. Io. Manard. Academiæ medicorum Cracouiensium. Examinantur quædam à medicis nonnullis scripta pro Reuerendis.

D. Cracouiensi Episcopo.

30 **G**vm iam scriptis mādassẽ ea quæ ad salutẽ Reuerendis, domini Cracouiensis episcopi conducere mihi uidebantur, placuit ne frustra mihi missa uiderentur ea perlegere, quæ à nonnullis medicis sub Itatorũ medicorũ nomine, eandẽ ob causam fuerat scripta. Inter legendũ autẽ multa occurrerunt in quibus ego aliter & sentiebã & scripsẽ, q̃, quicũq; nam fuerint, excellentes illi medici scripsissent. Opera precium autẽ me facturũ putauĩ, si hæc sigillatim explicarẽ, atq; enucleanda Cracouiensi medicorũ academiæ proponerẽ, adiectis rationibus quæ me cogere in priore sententia perstare, nec ab alijs quæ scripsẽm recedere. Vestrũ autẽ erit, Cracouienses medici, ad æquilibrium rationis utraq; dicta referre, & quæ lanx interuergat solerter pensitare.

40 Primum dissidiũ inter nos est, quod illi laborasse in nostro Reuerendis, domino cogitationẽ putat: ego potius imaginationẽ. Ad cogitationes si spectat ratiocinatio, rationis uel discursus, quã labefactã ex his quæ scripta sunt minime colligo, scribitis enim adfuisse silentiũ, mœstitiã, fastidiũ, mortis expectationẽ. Ex hoc enim, quod proculdubio corruptã imaginationẽ faciebat, per rectum ratiociniũ reliqua sequebantur. Quis enim nõ mœreat mortem expectans? quis nõ sileat, & mundana cuncta in summo fastidio non habeat? Incolumi igitur permanente ratiocinio, ex sola mortis imaginatione, reliqua meo iudicio sequebantur. Quæ etiam imaginatio non penitus absq; ratione contingebat, cum consideraret secum tot præsidjs, tantaq; medicorum diligentia, continue ad deterius labi, nec uel tantillum subleuari,

faciunt hæc ut imaginationem in eo potius laborasse putem, quam intellectum, quem Galenus cogitationē uocat. Verum apud eundem Galenū, disputatio hæc dialectica potius est quam medicinalis, cum eodem in uentriculo principes omnes uires secundum eius sententiam reponantur.

Aliud uero maioris momēti diffidiū est, quod tremore cordis cōtinuò affligi eum dicūt: quod nec uos scribitis, nec ego putarim uos alioqui oculatissimos in tantomō mētre hallucinatos. Nec est ut se Auic. clypeo tueant, dicentis, non posse cōmunicari cordi à capite uel uentriculo (Sic enim legendū puto: licet in exemplari ad me misso pro uentriculo legatur cor) aliam noxā, q̄ tremoris. Nam neq; Auicē. inuenio hoc dixisse: nec si dixisset, esset illi plus quam rationi, Galeno & experientiē cre¹⁰ dendū, quæ ostendūt alios quoq; affectus, præter tremorē, posse cordi ab alijs membris cōmunicari, ut dolorem, syncopā, seu animi defectū: hæc enim fieri ab ore uentriculi præter experiētiā & rationes quas facile quisq; considerare potest, Galenus quoq; testatur lib. primo de causis symptomatum, quinto de locis affectis, & primo Artis curatiuę ad Glauc. Vnum uero est, quod maxima me afficit admiratione: medicos uidelicet illos Patauos, qui certe ex tot locis Galeni adductis uidentur in eius lectione assidui, eum tremorem cordis per consensum fieri, in secundo suo consilio scripsisse, quem in primo continuū esse affirmauerant: docente Galeno in secundo libro de locis affectis, tunc affectum proprium putandum, cum permanere in parte quapiam conspicitur.

Addunt & aliud, quod ego non probo, certum scilicet esse, humorē melancholicum non ferri in Reuerendis, hoc domino ad uentriculū. Hoc probant quadam coniectura. Coniectamus, inquiunt, in splene esse ingentē obstructionē, ergo certum talem humorem nō posse ad os uentriculi deferri. Quod uero adsit obstructio in liene, non aliter probant quam ex suppressione fluxus sanguinis per uenas ani, per quem sanguis melancholicus consueuerat expurgari. Sequelam probantes ex Galeno, libro de atra bile dicēte, sanguinem illum retentū facere obstructions, & corpus inficere. Cui sentētię addunt aliud testimoniū Galeni 5. de locis affectis. Innituntur igitur duabus sequelis, secundum hunc ordinem: Fluxus sanguinis melancholici per ani uenas consuetas est retentus, ergo ab illo sanguine non expurgato³⁰ fit lienis obstructio & corporis infectio. Secunda sequela est: Obstructus est lien ingenti obstructiōe, ergo humor melancholicus nō potest ad os uentriculi ferri. Ego uero tantum absūm ut cum eis sentiam, ut credam totum contrarium: tantam uidelicet quantitātē atrę bilis ad uentriculum ferri, ut appetitum tollat, non faciat: hoc enim quandoq; cōtingere & Galenus lib. 6. de locis affectis, & Auicē. primo cap. de ægritudinibus splenis affirmant. Delatam autem magnam atrę bilis copiam ad uentriculum, ex his quę à uobis scripta in uarijs locis sunt, colligo. Et primo ubi enumeratis symptomata multa, quæ ardorem uentriculi præibant, Mœstitiā scilicet, silentium, tædium, mortis expectationē, quæ certe sunt (ut nec ipsi diffitentur) atrę bilis genimina: ad quę cum (ut scribitis) sequeretur oris uentriculi ardor, negari non⁴⁰ potest quin ab atra bile ad uentriculū delata, ardor ille excitaretur: ad quem tantum defluxum nō sequeretur appetētia, quia & maiore copia quam par esset, ferebatur, & melancholia potius erat quam melancholicus succus, ueluti uos alio loco scribitis, deijci dicētes ex clysmate, alephanginis pilulis & manna, magnū modum spumantis & ueluti ebullientis exustæ melancholiæ. Acida enim ualde sit oportet, si excitare appetitum debet, quæ ad uentriculum fertur melancholia, ut Galenus testatur lib. 6. de locis affectis. Et fluere igitur & fluxisse magnam atrę bilis copiam ad uentriculum puto: nec uideo ex suppresso sanguine, per ani uenas euacuari consueto, lienis obstructionem necessariò fieri. Potest enim humor ille ater, partim in uentriculo, partim in hypochondrijs atque in alijs locis congregari: sed & per^{totius}

totius corporis uenas diffundi. Potest & in ipso liene plus quam antea abundare, non tamen obstructionē in eo facere. Non uideo etiam aliam eorum sequelam esse necessariā, hanc scilicet, In liene est ingens obstructio, igitur melancholia ad os uentriculi non potest deferri. Possunt enim aliaē lienis uenae obstrui, ea remanente non obstructa, quae melancholiā portat ad os uentriculi. Multos enim uidimus cum ingenti lienis obstructione, cibi appetitū non amittere. Vidimus etiam nonnullos, effusa ad os uentriculi melancholia, quod ex dolore & sapore eius in ore percepto cognoscebatur, mœstitiā melancholicā absq; appetitu incurrisse. Quod etiā Galenus lib. 6. de locis affectis testatur, cuius uerba libuit adscribere, ut Excell. uestrae cognoscant, ea quae nos scripsimus, esse ad Galeni mentem dicta: nec ex suppressione euacuationis atrae bilis consuetae, tolli accessum eius ad uentriculū. Sic enim uerbū uerbo reddendo scribit Galenus, de liene loquens: Verum plerunq; à seipso excrementa quemadmodū iecur expellit, adeo ut & quandoq; melancholicū sanguinē simul cum nausea per uomitū eiciat, & per inferiora aliud simile subeat, & nō facta tali euacuatione, mœtiores & pusillanimitatē melancholicā faciat, necnon interdū ciborum uehementissimas appetentias, & praecipue ubi exacte acida fuerit ea quae ad uentrem fertur superfluitas. Plerunq; uero euerfiones & abominationem, quando aliam quandā habuerit corruptionē. Ecce igitur, ex suppressione sanguinis, qui de fluere cōsueuerat, non necessariō tolli effluxū humoris atrī ad uentriculū, nec necessariō tolli appetitū, sicuti nec necessariō fieri eum, humore atro ad eam fluente. Non recedendum igitur à nostra sententia, quae effluere quidē ad uentriculū melancholiam dicit, tolliq; appetitū: Tum ab ea, quoniā scilicet corruptione quadā participat: tum à pituitae tenacis copia. Mœstitiaēq; causam nō in atrā bilem, ut ipsi dicunt, in uenis cerebri contentam: perpetua enim esset, & nō (ut scribitis) quandoq; reuertetur: sed in fumos ab ea ex naturalibus membris eleuatos generari.

Addunt & aliud, quod magni momenti esset, si ueritatē haberet: Reuerendiss. scilicet hunc dominū, esse ad aquam intercutē praeparatū: ea enim quae de sanguinis euacuatione à me scripta sunt, uel in totum deijceret, uel moderāda ualde ostenderet. Verū uix crediderim Excell. uestras, quae tantū operae in curando hoc clariss. domino sumpserūt, & tam ad unguē uniuersa acta & quae in dies occurrerūt symptomata cōscripserūt, rem hanc tam arduā praetermississe, imō cōtraria potius indicia nobis significasse, facie uidelicet eum alba, & ad purpureū uergente, fuisse: nulla cachexiae, hoc est, mali habitus, mutatiq; coloris aut tumoris faciei, praecordiorū, manū, uel pedum, facta mentione. Palpebrarū quidem tumoris cū rubore meministis, qui malam potius loci q̄ totius corporis affectionem demonstrat: ad quam tamen hydropen si praestantissimi hi consultores agnoscebant D. suam Reuerendiss. esse praeparatam, certe debuerant huic rei magis consulere quam lachrymarum fluxui.

Scribunt praeterea Galenū. 4. libro de usu partium, & 2. de temperaturis dixisse, à uesica fellis ferri ad uentriculū: cum tamen ipse Galenus libro 5. de usu partium rationē reddat, quare natura nō ad uentriculum, sed ad primum intestinum bilem transmittat. Libro uero secundo de tēperaturis, fluere quidē nonnullis bilem à uesica ad uentriculum, rarum autem esse hoc, & paucissimis contingere. Et haec quidem sunt rerum capita, in quibus quantum ad eam partem attinet differimus.

Quod uero ad operationē spectat, in nonnullis etiam dissentimus. In cōcoquēda quidē bile ipsi laudāt syrupū de fumo terrae, puto à Ioanne Mesue descriptū. Quem quidē aptum ego puto ad uacuandū, nō ad cōcoquendū, ut simplicia medicamēta, ex quibus cōponitur, manifestāt, Myrobalani scilicet, epithymū, polypodiū, pruna Tamarindi, siliqua Aegyptia (cassia scilicet uocata) & demū succus ipse fumaricę. Alio qui neq; exusta illa bilis, cū superfluō cocta sit, uerē concoqui potest: sed satis est ut ita à natura uincat, ut pelli per purgatoriū medicamentū possit, quod tamē neq; ex

pectandū uoluit Galenus, nisi in materia putrescente: in ea enim, non in alia, concoctionem agnoscit in urina: sed in achoribus & cephalalgia, lib. primo de medicamentis secundū loca, nulla prauia uel concoctione, uel alia alteratione, materiā purgat: semperq; materiā quidem tenacē & crassam attenuat & præcidit, tenuē uero ceu suapte natura euacuationi paratam, statim euacuat. In capis quoq; dissentimus. Eas enim ego incidendi gratia, & patrię consuetudinis ratione, cum carnibus coqui ignosco: nō ignarus eas mali succi esse, & uel parum uel nihil alere. Verum non eis uescendum dico, sed carnes eis condiri concedo. Vvas siccas penitus interdicit, tanquam ad rem non facientes: quas tamen Galenus modicē detergere, uentriculum roborare, & oris eius lenes morsus ait hebetare: quare eorum usum potius laudo quā uitupero: sicuti & caricarū, ueluti incidendi & attenuādi uim habentium.

Vituperant etiam pistacia, quę ego laudo, tanquā iecur roborantia, & eius obstructiones remouentia: licet Galenus se nescire dicat, stomacho ne sint nocua uel utilia. Paul. tamen Aegineta, & Auicenna eum secutus, tanq; ei utilia cōmendarunt. Lupulos laudant, & ceruisiam uituperāt, uel fortē nescientes eam illis confici, uel nocumentū in frumentū, nō in lupulos referentes. Ego uero, ut ingenue fatear nō bene me nosse lupulorū uim, Mesue in his sicuti in alijs multis rebus parū credēs, ita ceruisiam uituperare nequeo, cū septentrionales homines eius potu utentes, saluberrimos uideo & robustissimos. Quicquid tamen de ceruisia statuat, medonem apud uos uocatū, quod est hydromelitis genus, magnopere in hoc. Reuerendiss. Domino cōmendo, quem Deus optimus maximus longo tēpore seruet incolumē, cui sit laus & gloria. Ex Ferraria, XII. Calend. Martias, M. D. XXXII.

EPIST. VI. Antonio Pedochæ medico, de Rheo, an conueniat in pleuritide, & an magis purget si totum deglutiatur, quā eius decoctum.

Vas inter te & Fabiū in rheo barbaro obortas cōtrouersias scribis. Primam, antiquam quidem, & à multis discussam, an pleuritide laborantibus cōgrue exhiberi possit. Alterā nouam, & à nemine quod norim disputationem, an uehementius purget si totum, sicuti est, deglutiatur, uel solo liquore in quo conuenienti tempore maduerit epoto, corpulentia eius abijciatur. Quærisq; meam in utraq; lite sententiam. Quod certe onus non libenter subeo, tum quod non meū est tantas inter uos lites cōponere, tum ueritus ne ex duobus amicis alterū perdam. Tibi tamen & per literas & per nūcios hoc efflagitati negare non potui, quin statim à podagra aliquantisper respirans, calamo manum admouerem, & quid de utraq; quæstione sentirem, tibi significarē: illud præfatus, mea hæc qualiacunq; effluerint, nō modo ut præiudicij, sed nec ut testimonij alicuius maioris uim habitura, scriptis esse demandata. Sed ne procemiū maius sit quā cantilena, primam dubitationē aggredientes dicimus, de quocunq; rheo sermo sit (duplex enim esse in quadā ad Leonicenū epistola iandudum ostendimus) tuto id, imò cum nota digno iuuamento, pleuritide laboranti posse exhiberi. Id enim quod supra Bosphorū Dioscorides, & supra Pontum Plinius nasci scribunt, ad asthmata, & eos qui circa thoracem affectus cōtingunt, ualere dicit Dioscorides: ad orthopnoeā amq; Galenus & Paulus. Sed & Auicenna Dioscoridem sequutus, ualere dixit ad asthmata. Cum igitur circa thoracē, in membrana uidelicet eum subcingente, pleuritis gignatur, ad ipsam quoq; cōferre Dioscoridis testimonio uidetur, atq; non minus ei prodesse, q̄ spirandi difficultati, quæ maiori ex parte à crassiore tenaciorē uel materia fit, quā pleuritis: quā tenacē crassamq; materiā si educi terrestris adstringensq; rhei substantia nō uetat, sputum quoq; ne in pleuritide exeat minime prohibebit.

Rheo tuto dari in pleuritide

hibebit, sicuti neque in maiore centauro: quod licet minorem adstringendi uim habeat quam rheon, peculiariter tamen à Dioscoride laudatur in pleuritide. Nec in adianto, cuius syrupum Ioannes Mesue laudat in eadem atque in peripneumonia. Sed idem quoque Ioannes Mesue laudat zuccharum (ut uocat) alhusar, quod tamen Auicenna saporis acerbi, quem ponticum uocat, dicit esse participem. Omnes demum medici laudant glycyrrhizam, quam habere quid styphos scribit Galenus. Laudant & gummi, quod adstringendi uim habet & glutinandi. Laudant crocum, qui Auicenna etiam ipso teste, ut Græcos præteream, stypticitate non caret. Taceo intybi & cotoneorum semina, mæla punica, aquam rosaceam, passulas, florem æris, quæ adstringentia quum sint, à medicis, & præcipue ab Auicenna, in pleuritide commendantur. Quodnam igitur infortunium rheo huic contigit, ut tot adstringentibus admixtis solum condemnetur? Quod si hoc de quo antiqui scripserunt, & quod penitus odore caret, recipiendum in pleuritide est: quis non libentius admiserit aliud genus, quod in communi usu ante Paulum Aeginetam esse cœpit, barbarum scilicet uocatum, odore suo eximio principalia membra, & præcipue spiritualia, miro modo corroborans & uires recreans. Ego certe, sentiant alij quicquid uelint, ei uel siliquæ Aegyptiæ liquorem, cassiæ uocata, uel aëreum mel, quod mannam dicunt, quæ membra potius laxant quam roborent, nunquam in hoc morbo prætulerim. Et hæc quidem circa primam dubitationem dicta sint.

20 Secundam, solius Ioannis Mesue testimonio, quem apud te magnæ autoritatis esse puto, facillime dissoluemus. Dari enim permittit hic uir liquorem, in quo rhei barbari maduerint decem drachmæ, contriti uero quatuor ad summum drachmas concedit, contrarium facturum si maiorem uim purgandi relinqui in liquore putasset, ea quæ in tota substantia reperitur. Neque hoc rheo peculiare existimandum, cum omni medicamini siue leniter siue uehementer purganti sit commune: aqua enim cuiusque portio ualidius longe purgat per se tota deglutita, quam eius decoctum uel cremor ebibita. Nec credendum, ut tuæ inueneris rationes, totam purgatoriam uim in liquorem transfundi: nam in eo etiam qui per quinque dies maduit, ad nos delato, licet animam perdidisse à Mesue dicatur, uis tamen adhuc quædam

30 superest purgatoria, ut qua nec pars ipsa terrestris penitus caret, in his præcipue medicamentis quæ (ut Mesue modo loquamur) euacuant comprimendo. Stantibus autem his fundamentis, rationes

quas ad contrarium probandum adducis, non difficulter soluuntur. Quare non est, ut in eis sigillatim diluendis amplius laborem, præsertim cum adhuc non plene conualuerim.

40 Vale igitur, & non contendendi studio, sed ueritatis inueniendæ gratia, bonis his litibus certare non desiste.

Ex Ferraria, M. D. XXXIII.

*Contaminat in pleu
nihil in m. d. d. d.
S. J. Cap. ven.*

*Liquor stia
Gummi
Croc.*

*Rheon barbarum
cassia & manna
P. stantius est.*